

mr. H. W. van Doorn

Gesprek met mr. H. W. van Doorn

De heer Van Doorn is van 1954 tot 1962 voorzitter van de KVP geweest en van 1956 tot 1967 lid van de Tweede Kamer. Op 27 februari 1968 treedt hij, tesamen met mej. Kessel en de heren Aarden en Janssen, uit de KVP-fractie; Van Doorn verlaat dan tevens het parlement. Hij sluit zich aan bij de Politieke Partij Radicale die in maart 1968 wordt opgericht. De heer Van Doorn was van 1961-1973 voorzitter van de KRO en van 1973-1977 minister van CRM in het kabinet-Den Uyl. Thans is hij o.m. werkzaam bij de rechterlijke macht. Wij spraken met hem op 17 mei j.l. over zijn betrokkenheid bij de politiek vanaf de jaren vijftig en zijn opvattingen omtrent het huidige CDA.

VRAAG: Hoe was in de jaren zestig uw betrokkenheid bij de politiek? In welke mate zijn de maatschappelijke ontwikkelingen van die jaren van invloed geweest op uw politieke stellingnamen?

VAN DOORN: De jaren zestig zijn heel roerig, maar ook heel interessant geweest. Het waren jaren die ik heb ervaren als een groei naar veel meer openheid, naar het democratischer willen werken van de mensen die in de christelijke kampen politiek wensten te bedrijven. Er kwam steeds meer bereidheid om verantwoording af te leggen over het beleid dat je voerde. Wij gingen in die jaren ook fundamenteleler nadenken over vraagstukken als medezeggenschap, een eerlijke inko-

mensverdeling, oorlog en vrede. Ook de KVP probeerde in die jaren zestig af te rekenen met een aantal erfenissen uit vroeger jaren, ook de partij werd veel meer open en dat was een hele overgang, omdat juist de KVP in de jaren daarvoor een partij van 'de bazen' was. De KVP uit die jaren zou ik willen typeren als een partij waarin de sfeer kameraadschappelijk en goed was, maar het bleef al met al toch een tamelijk ouderwetse partij die overigens moeite deed daar bovenuit te komen. Maar het is haar als partij bijvoorbeeld onvoldoende gelukt een eigen gezicht te krijgen naast de fractie. Ik denk dat in die jaren de ARP in dat opzicht de KVP vooruit was.

VRAAG: Hoe heeft u in die jaren de grondslag van de KVP ervaren, gelet ook op de vernieuwingen die allerwege gaande waren?

VAN DOORN: Wij hebben in augustus 1967 een manifest van 'de veertien' uitgegeven, waarin een aantal mensen op een aantal belangrijke punten, ook de grondslag betreffende, de KVP als het ware een spiegel hebben voorgehouden. Wij maakten ons zorgen om de politiek inhoudelijke koers van de KVP. Er was grote onvrede over het onvoldoende democratisch functioneren van de KVP. Wij wilden politiek inhoudelijk naar een meer progressief beleid komen, ook vanwege een nieuwe beleving van ons christen-zijn en van de grondslag waarop je je baseerde. We kregen in die jaren nadrukkelijk contact met stromingen binnen de Antirevolutionaire Partij, jongeren, maar ook met iemand zoals Berghuis. Het waren jaren waarin wij de radicale boodschap van het Evangelie gingen beseffen.

De nacht van Schmelzer is natuurlijk een belangrijk breukpunt geworden. In de jaren daarvoor hadden wij al heftige discussies over wat het zou moeten betekenen een katholieke partij te zijn. In de nacht van 14 op 15 oktober 1966 zagen wij dat door Schmelzer en de zijnen nadrukkelijk gekozen werd voor een behoudende lijn. Toen ik zag dat de politieke leider van de KVP brak met links, toen stelde ik voor mijzelf vast dat er iets goed mis was in de KVP. Ik voelde me daarin niet meer thuis. Voor mij werd het toen duidelijk dat ik tot afbouw van mijn betrokkenheid met de KVP moest komen. Wij hebben geprobeerd de KVP-fractie mee te krijgen, maar dat zat er niet in. Er waren in die fractie te veel leden die vonden dat ze een mooi programma hadden gemaakt, dat er zelfs hier en daar nog wat christelijk uitzag ook, maar die er niet wakker van lagen dat de politieke praktijk een ander beeld vertoonde; de

mensen die het allemaal wat radicaler wilden moesten daarmee dus niet elke keer opnieuw komen aandragen. Dat was toen de stemming bij het grootste deel van de KVP-fractie. De daden dekten de woorden niet meer. Dat is mij toen in de KVP teveel geworden.

VRAAG: U gebruikt de begrippen links en rechts. Zijn die voor u voldoende onderscheidend? Brengt de radicaliteit van het Evangelie u bij een linkse politiek?

VAN DOORN: Ik onderken de bezwaren van het gebruik van de woorden links en rechts. Korthedshalve gebruik ik toch maar die termen. Waar het mij om gaat is dat een partij die zegt te willen werken vanuit christelijke uitgangspunten, zal moeten kiezen voor een linkse aanpak. Dat kan eigenlijk niet anders. Omdat ik daarmee een politiek aanduid van vernieuwing en van verandering. Wij konden en kunnen toch niet tevreden zijn met de situatie die wij hier in ons land en in de wereld aantreffen? Daar mogen wij niet in berusten; daar moeten wij iets aan doen. Ik denk dat als je veranderingen in de politiek en in de maatschappij wilt, je moet uitkomen bij een koersverlegging naar links.

VRAAG: In welke mate hebben de ontwikkelingen in de rooms-katholieke kerk met paus Johannes XXIII invloed op u gehad in die jaren?

VAN DOORN: Ik heb het Tweede Vaticaans Concilie in Rome nogal van nabij gevolgd. De nieuwe ontwikkelingen die toen vanuit Rome kwamen hebben mij zeer gegrepen. Het is later overigens flink mis gegaan. Ik voel mij nog zeer katholiek. Ik probeer christen te zijn, maar nadat in de katholieke kerk de ontwikkelingen uit de jaren zestig werden omgeboogen, doet de kerk als organisatie mij weinig meer. Ik ben in zekere zin een heel

orthodoxe katholiek die trouw zijn kerk bezoekt. Maar het gaat mij daarin om de essentie en niet om de kerk als instituut, als organisatie. Ik bespeur bij mijzelf geen enkele belangstelling meer daarvoor. Dat heeft ook iets te maken met de veranderende geest die na de jaren zestig vanuit Rome is gekomen.

In dit verband wil ik wel opmerken dat het mij verbaast en ook wel verdriet dat in christen-democratische kring met zoveel gemak en zelfs dikwijls met zoveel onbescheidenheid werd en wordt gesproken over het Evangelie als uitgangspunt voor het politieke denken en handelen. Nog dezer dagen las ik een grote kranten-annonce van het CDA: 'Links-Rechts of 'n beginsel; CDA-politiek is geen links-rechtspolitiek. Christen-democratie is gebaseerd op de beginselen van het Evangelie'. Dat vind ik nu griezelig van het CDA en toen van de KVP, dat men zo gemakkelijk de uitgangspunten wist te formuleren, maar in de praktijk van alledag er zo ver van verwijderd bleef. Ik verbaasde mij erover dat men die spanning, die discrepantie zo gemakkelijk kon aanvaarden. Ik kon dat op een zeker moment niet meer meemaken. Nu weet ik wel: er is natuurlijk een enorme spanning tussen wat het Evangelie ons leert en de maatschappelijke werkelijkheid. Maar wij zouden in ieder geval een aantal voorbeelden kunnen stellen. Maar ook die voorbeelden zie ik niet vanuit christen-democratische kring. Ik zie de affaires die zich in België, in Duitsland, in Italië, in Zuid-Amerika maar ook wel in Nederland in de christen-democratische kringen afspelen. Ik denk dat dit soort zaken op zijn minst tot een wat grotere bescheidenheid in het je beroepen op het Evangelie aanleiding zou moeten geven.

VRAAG: Hoe hebt u tegen de achtergrond van de aarzelingen die bij u ontstonden tegenover de KVP in de jaren zestig, de groei naar eenheid ervaren van

de christen-democratische partijen in die jaren? Kennelijk zag u ook daar weinig perspectief in, omdat u tenslotte toch hebt afgehaakt.

VAN DOORN: De werkelijke gesprekken tussen de drie begonnen nadat ik de KVP had verlaten. Ik weet nog niet hoe het met mij gegaan zou zijn wanneer we van Schmelzer en de zijnen niet dat kiezen voor het behouden hadden gehad en de gesprekken tussen de drie ter vorming van een christen-democratie eerder op gang waren gekomen. Er waren in het geheel van de drie partijen best een aantal mensen waar ik mij zeer verwant mee voelde. Dat hebben we ook geprobeerd in de tijd van de christen-radicalen. Maar binnen het KVP-deel zaten deze mensen nauwelijks. Ik bemerkte dat ik een hekel aan mijzelf kreeg wanneer ik weer het feitelijke KVP-beleid moest verdedigen, terwijl ik wist dat ik dat eigenlijk niet meer kon. Dat wordt een mens een keer te veel.

VRAAG: Uw breuk met de KVP is duidelijk. Maar waarom koos u voor de PPR en niet voor een andere partij? Hoe stond u tegenover de opvatting van Bogaers die van de PPR nadrukkelijk een christelijk-radical partij wilde maken?

VAN DOORN: Dat was niet mijn opzet binnen de PPR. Ik was daar in zekere zin goed van genezen. Ik was bevreesd dat ook binnen zo'n christelijk-radical partij de pretentie ons uiteindelijk zou opbreken. Ik vind het eigenlijk een huiveringwekkende pretentie. Wij hebben met de PPR een echte politieke partij voor ogen gehad. Wij waren bijeen met vele vooral jonge mensen die afwilden van die valsheid: zo zijn uw woorden, maar heel anders uw daden. Het was een groep mensen die heel waakzaam wilden zijn op terreinen van de kernbewapening, vrede en veiligheid, een betere, rechtvaardiger inkomensverdeling, milieu. Wij wilden proberen een wer-

kelijk vooruitstrevend beleid te voeren, met tal van mensen die geen behoefte hadden om het christelijke nu te etaleren, maar wel duidelijk hun christelijke achtergrond inbrachten. Wij wilden geen dogmatische aanpak hebben, en wij hadden evenmin behoefte om snel een grote partij te worden. Wij wilden als een zuurdesem werken in het politieke bestel van dit land.

Maar u weet hoe het nadien met de PPR is verlopen. De nieuwe leden die de PPR na de eerste fase mocht verwelkomen, waren veelal heel andere personen dan die van het eerste uur. Daarmee ontwikkelde de PPR zich richting PSP en in sommige opzichten zelfs richting CPN. De nadruk kwam te liggen op het actiepartij en getuigenispartij willen zijn, maar de aandacht voor een zekere omvang in parlementszetels om op die manier iets voor de mensen te bereiken, verslapte. Dat is mijn droefenis geworden met de PPR. Ik denk dat idealisten als een van hun eerste plichten moeten onderkennen dat zij heel praktisch moeten denken. En dus niet tevreden moeten zijn met het ontwikkelen van hele mooie denkbeelden, maar zich ook afvragen hoe die in de praktijk te verwezenlijken zouden zijn. Ik kan het moeilijk opbrengen bij de PPR weg te gaan. Ik blijf er misschien ook maar. Ik ga daar nog eens rustig over nadenken. Het was voor mij al een hele overgang, en ik voel dat nog wel eens heel nadrukkelijk, om na zoveel jaren actief in de KVP te zijn geweest, over te stappen naar een andere partij. Je stapt niet zo gauw over naar een andere partij. Dat geldt nu ook voor mijn betrokkenheid met de PPR.

Een andere vraag is, waarvoor het CDA als partij heeft gekozen. Mijn conclusie is dat het CDA voor rechts heeft gekozen. Van Agt blijkt een rechtse man te zijn, die liever met rechts dan met links regeert. Wanneer ik met mijn kinderen en andere jonge mensen spreek over politiek en hun

houding ten opzichte van de politiek zie dan zou ik, als ik aanvoerder van het CDA was, mij zeer bezorgd maken. Dat heeft niet in de eerste plaats te maken met het feit dat het CDA een confessionele partij is, het zit hem in het niet willen kiezen voor werkelijke vernieuwingen. Men wil niet voor een werkelijk christelijk-radicalen koers kiezen. Jongeren blijken dikwijls òf links te zijn òf ze zijn behoudend, maar dan kiezen ze onmiddellijk VVD.

VRAAG: Kunt u aangeven wat voor u op dit moment sleutelkwesties zijn die voor uw politieke stellingname doorslaggevend zijn?

VAN DOORN: Ik denk dat, gelet op de enorm moeilijke jaren die wij sociaal-economisch beleven, het vraagstuk van de inkomensverdeling heel centraal blijft staan, waaronder meer of minder nivelleren. Daarnaast natuurlijk de kernbewapening: ik vind dat wij op dat terrein risico's moeten durven nemen. Omdat het niet nemen van die risico's nog veel grotere risico's oproept. Ik denk voorts dat het werken aan een verdere gelijkheid tussen mensen belangrijk blijft. Wij hebben natuurlijk aardig wat bereikt, maar we zijn er nog lang niet. Er is nog veel klassenonderscheid in onze maatschappij met een verschil in kansen. De hulp aan de derde wereld blijft van centrale betekenis. Ik vind het trouwens indrukwekkend, dat in ons land vrijwel alle partijen vuurvast blijken te zijn op dit gebied. Op het vlak van de partijvorming vind ik dat aan de linkse kant opnieuw bezien moet worden of nu niet eens eindelijk een brede progressieve partij gevormd kan worden.

VRAAG: Wat mij opvalt is, dat de elementen die u voor de jaren tachtig nu noemt, in feite dezelfde sleutelkwesties zijn, die ons vanaf de jaren zestig hebben bezig gehouden. Maar zou een werkelijk

vernieuwend beleid voor de jaren tachtig ons ook niet op andere thema's brengen, die de afgelopen jaren verwaarloosd zijn? Is een centraal thema niet dat wij een traditioneel denken over de overheid moeten doorbreken in de zin dat de rol van de overheid in tal van maatschappelijke kwesties opnieuw doordacht zal moeten worden? Want heeft het de afgelopen jaren negeren van deze sleutelkwesties ons op al die terreinen die u noemt niet enorm opgebroken?

VAN DOORN: Dat is juist. Ik ben zelf nauw betrokken geweest bij het in gang zetten van een andere lijn met name op het welzijnsterrein: de decentralisatie. Het beslissingen dichter bij mensen leggen is een opgave van de eerste orde in de komende jaren. Het is afschuwelijk dat mensen zo gauw naar de overheid verwijzen voor het oplossen van knelpunten die zij zelf ter hand zouden moeten nemen. Deze lijn, die ik inderdaad volop in recente CDA-publicaties aantref, moet naar mijn opvatting alle kansen krijgen. Wat ik op dit terrein in het begin op het ministerie van CRM aantrof, was werkelijk vreselijk. Vanuit het land werden claims op tafel gelegd; alles moest maar, alles moest maar kunnen. Wij hebben op het ministerie van CRM op dat punt toch lijnen omgebogen. Wij moeten opnieuw solidariteitsgevoelens tot ontwikkeling kunnen brengen op een niveau dat dicht bij de mensen ligt.

VRAAG: Maar redt u dit met decentralisatie? Is niet meer aan de orde de verhouding overheid/burgers/particuliere instellingen? Is het niet zo dat wij de komende jaren vooral niet-statelijke verbanden opnieuw kansen moeten geven op die punten? En hoe schat u in dat 'links' de komende jaren tot een dergelijke benadering in staat zal zijn? Zit links niet zo aan het traditionele denken van de jaren zestig en zeventig gebakken, dat zij dreigt een conserverende factor te worden in

plaats van vernieuwend, wat zij zo dikwijls pretendeert te zijn? Een denken dat maatschappelijke vraagstukken allereerst tot politieke vraagstukken bombardeert en dat vervolgens ervan uitgaat dat wanneer je de overheid maar voldoende machtsinstrumenten in handen geeft, de zaak geklaard kan worden. Dat de overheid het verlossende woord in tal van kwesties kan spreken. Heeft dit type denken de afgelopen jaren niet zeer veel maatschappelijke weerbaarheid uitgehold?

VAN DOORN: Ik heb lange tijd zorg gehad of met name socialisten tot een dergelijke vernieuwing, die nodig is, in staat zouden zijn. Dat hele idee van: wanneer we maar instrumenten genoeg hebben en wanneer het maar voldoende gestructureerd is, dan komen we er wel, daarmee loop je natuurlijk steeds meer vast. Dat onderschrijf ik volkomen. Daarover heb ik ook wel heel nadrukkelijk met Wim Meijer, toen staatssecretaris op CRM, nu fractievoorzitter van de PvdA, in de beginfase van mijn ministerschap gesproken. Ook hij onderschreef natuurlijk democratisering, maar had aanvankelijk toch moeite met de consequentie daarvan, namelijk dat je macht bij de overheid weghaalde. Ik denk dat waar u doelt op plichtsbesef en werkelijke onderlinge solidariteit, dit ook bereikt kan worden door meer te decentraliseren van rijk naar gemeente, en nog liever naar kleinere, zij het democratisch opgezette gemeenschappen binnen de gemeente. Want op dat niveau kunnen de mensen die het beleid maken zich verantwoorden tegenover de mensen die daarvan afhankelijk zijn. Het gaat er om dat kleinere gemeenschappen zich geroepen voelen op te komen om bepaalde taken ter hand te nemen. Ik heb wel enige hoop dat zo'n ontwikkeling de komende jaren wordt bevorderd, als men consequent decentraliseert.

VRAAG: Hebt u de afgelopen jaren wel

eens getwijfeld aan uw overstap naar de PPR?

VAN DOORN: Ik heb nooit spijt gehad dat ik de KVP heb verlaten. Maar ik heb mij gelukkig ook nooit betrap op een soort hoera-stemming als de KVP of later het CDA in de narigheid kwam. Wel vind ik dat het wel heel wenselijk zou zijn wanneer het CDA voor links durft te kiezen. Op zijn eigen manier. Een andere keuze van het CDA zal naar mijn opvatting slecht uitpakken, waarmee ik bedoel dat

het CDA dan al vrij snel zal verdwijnen of gewoon een conservatieve partij zal worden, waarvan althans mij niet duidelijk zal zijn waarom zij zich christen-democratisch zou mogen noemen of zal mogen beweren dat zij op het Evangelie gebaseerd is.

